

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/179259,50-lat-temu-zmarl-konradmiral-jozef-unrug-dowodca-marynarki-wojennej-ii-rp-w-la.html>
19.04.2024, 04:17

50 lat temu zmarł kontradmirał Józef Unrug - dowódca Marynarki Wojennej II RP w latach 1925-1939

Data publikacji 27.02.2023

Żołnierz, który był Polakiem z wyboru. Był jednym z twórców Marynarki Wojennej II RP, w 1939 r. niezłomnym obrońcą polskiego Wybrzeża. Zaraz po kapitulacji otrzymał propozycję służby w niemieckiej flocie, ale z niej nie skorzystał. Choć doskonale znał język wroga, ku zdumieniu parlamentarzysty, zażądał tłumacza. To wtedy wypowiedział pamiętne słowa: „1 września zapomniałem, jak się mówi po niemiecku”. We wrześniu 2018 r. jego szczątki sprowadzono do Polski. Spoczęły na Cmentarzu Marynarki Wojennej w Gdyni.

Józef Unrug urodził się 7 października 1884 r. w Brandenburgu koło Berlina, w rodzinie kultywującej polskie tradycje sięgające XVI w., kiedy to przodek rycerskiego rodu v. Unruh - Krzysztof I otrzymał polski indygenat i osiedlił się w Wielkopolsce. Józef kontynuował rodzinne rzemiosło wojskowe. Jego ojciec Tadeusz, w randze generała, służył w gwardii pruskiej.

Józef Unrug, do zakończenia I wojny światowej, walczył w marynarce wojennej Cesarstwa Niemieckiego jako dowódca flotylli i komendant szkoły okrętów podwodnych. Tuż **po odzyskaniu niepodległości zrezygnował ze służby w niemieckiej marynarce i wraz z innymi polskimi żołnierzami, którzy walczyli dotąd po stronie zaborców, wrócił do Polski, by rozpocząć służbę w Wojsku Polskim.** 19 maja 1919 r. zgłosił gotowość do służby w polskiej marynarce wojennej.

Józef Unrug, zdjęcie z domeny publicznej

Jako podwładny, a następnie wieloletni przyjaciel admirała Jerzego Świrskiego tworzył i odradzał polską flotę. W 1921 r. ożenił się z Zofią Unrug, państwo Unrugowie mieli jednego syna – Horacego (ur. w 1930). W 1925 r. został dowódcą Floty II RP.

W 1933 r. Józef otrzymał awans do stopnia kontradmirała, a tuż przed wybuchem II wojny światowej objął stanowisko dowódcy Floty i Obrony Wybrzeża. Ta część polskiej ziemi wraz z Hellem, broniona przez admirała Józefa Unruga i jego żołnierzy, była jednym z najdłużej utrzymujących się punktów oporu w trwającej kampanii wrześniowej. Jednak **po poddaniu się Warszawy, wobec naporu wojsk niemieckich, złej sytuacji polskich wojsk lądowych i przede wszystkim w trosce o ludność cywilną, Józef Unrug - jako dowódca i żołnierz podjął najtrudniejszą decyzję o kapitulacji.** 2 października 1939 r., o godz. 11.00. Hel zapisał się w historii jako ostatnia kapitulująca twierdza Wojska Polskiego.

Admirał Józef Unrug, wraz z innymi oficerami i uczestnikami walk na Helu, trafił do niewoli niemieckiej i został umieszczony w oficerskim obozie jenieckim. Tam doszło do heroicznego świadectwa wierności i odwagi. Na podejmowane przez Niemców próby porozumienia się w języku niemieckim admirał odpowiadał w języku polskim i w obecności polskiego świadka: **„Jestem polskim oficerem i wyrzuciłem z pamięci język niemiecki 1 września 1939 roku”.** Odrzucał również oferowane przez Niemców stanowiska w Kriegsmarine. W następnych latach przewożony był do siedmiu kolejnych obozów jenieckich. Tragiczne lata działań wojennych zakończyły się dla niego 29 kwietnia 1945 r., kiedy żołnierze amerykańscy wyzwolili niemiecki obóz Murnau w Bawarii.

Po zakończeniu II wojny światowej, w Wielkiej Brytanii, Józef Unrug brał udział w demobilizacji Polskich Sił Zbrojnych. Został zastępcą szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej, a 2 września 1946 r. otrzymał awans do stopnia wiceadmirała. W styczniu 1947 r. został odznaczony Złotym Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari. **Rząd brytyjski przyznał Józefowi Unrugowi emeryturę, jednakże on, solidaryzując się z setkami tysięcy polskich żołnierzy, walczących po stronie aliantów, którzy takich świadczeń nie otrzymali - odmówił jej przyjęcia.** Nie mogąc wrócić do kraju, rządzonego przez komunistów, zdecydował się na emigrację.

W 1948 r. razem z żoną wyjechali do Maroka. Od 1958 r. Józef i Zofia przebywali w domu spokojnej starości dla byłych kombatantów i polskich uchodźców politycznych w Lailly-en-Val koło Orleanu we Francji. Admirał zmarł w roku 1973 we Francji. Jego żona odeszła w 1980 r. Oboje zostali pochowani na cmentarzu w Montrésor.

Jego marzenie, by zostać pochowanym wraz ze swoimi żołnierzami na gdyńskim Oksywiu spełniło się dopiero w 2018 r. m.in. dzięki Instytutowi Pamięci Narodowej.

W dniach 1-2 października 2018 r. w kościele garnizonowym pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Gdyni-Oksywiu odbyły się dwudniowe uroczystości pogrzebowe bohaterskiego dowódcy Obrony Wybrzeża 1939 r. Komitet organizacyjny współtworzył Instytut Pamięci Narodowej.

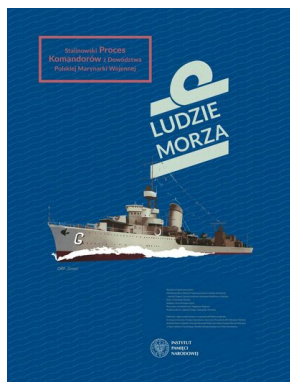

14 grudnia 2017 r. z inicjatywy IPN otwarto wystawę pt. „Zbrodnie komunistyczne w Marynarce Wojennej w okresie stalinowskim” na placu przy Kościele NMP Królowej Polski w Gdyni. Ekspozycja skupiała się na temacie represji komunistycznych wymierzonych w przedwojenną kadrę oficerską Marynarki Wojennej oraz w podoficerów i szeregowych, którzy do wojska trafili w na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych. Przedstawiała sylwetki głównych oskarżonych w stalinowskim procesie komandorów z lata 1952 r. [Więcej informacji o wystawie znajduje się pod poniższym linkiem.](#)

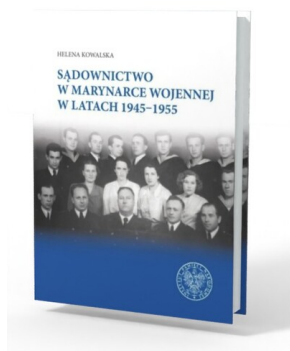

11 grudnia 2014 r. w Bibliotece Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni odbyła się pierwsza prezentacja wystawy pt. „Ludzie Morza. Stalinowski Proces Komandorów z Dowództwa

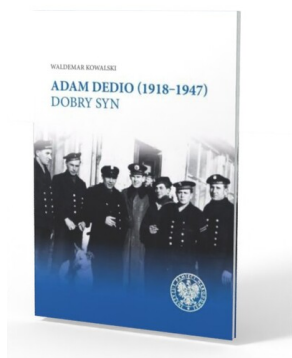
Polskiej Marynarki Wojennej”. Wystawa powstała z inicjatywy IPN w Gdańsku i składa się z dziesięciu plansz. [Całą wystawę można zobaczyć i pobrać z linka poniżej.](#)

W 2017 r. nakładem wyd. IPN ukazała się książka pt. „Sądownictwo w Marynarce Wojennej w latach 1945-1955” autorki Heleny Kowalskiej. Niniejsza pozycja ukazuje strukturę, obsadę personalną oraz działanie sądownictwa Marynarki Wojennej w latach 1945-1955, począwszy od powstania Wojskowego Sądu Marynarskiego w Gdańsku jako pierwszego sądu wojskowego na Pomorzu Gdańskim i Szczecińskim, powołanego przez władze komunistyczne. Jego kontynuatorem był Sąd Marynarki Wojennej w Gdyni, którego głównym celem było prowadzenie walki z „wrogiem klasowym”. Należał on do najbardziej represyjnych narzędzi terroru, czego dowodzi analiza jego orzecznictwa, w tym szczególnie wyroków śmierci, które zapadły w sprawach politycznych. W publikacji przedstawiono również wpływ organów informacji wojskowej na politykę karną sądownictwa Marynarki Wojennej. Książka uzupełnia obraz działania aparatu represji na terenie Pomorza Gdańskiego. [Poniższy tytuł jest dostępny w księgarniach IPN stacjonarnie lub online.](#)

W 2017 r. ukazała się biografia pt. „Adam Dedio (1918-1947). Dobry syn” autora Waldemara Kowalskiego. Książka opowiada o życiu i tragicznej śmierci Adama Dedio, przedwojennego podchorążego Marynarki Wojennej, żołnierza kampanii wrześniowej 1939 r., a następnie Armii Krajowej i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. [Książka jest dostępna w księgarniach IPN lub online.](#)

Wiele materiałów, dotyczących Józefa Unruga i marynarki wojennej, jest dostępnych w portalu IPN przystanekhistoria.pl, na innych stronach Instytutu Pamięci Narodowej oraz na kanale IPNtv:

- Daniel Sieczkowski, [Proces komandorów. Krwawe lata Marynarki Wojennej](#)
- Olga Nowicka, [Stefan Pótrul - marynarz, który miał nigdy nie wrócić do domu](#)
- Jarosław Wróblewski, [Czerwone mury krwawego Mokotowa](#)
- Kazimierz Krajewski, [Sprawa kapitana „Hala”. Historia jednego oszczerstwa i wielu jego skutków](#)
- Janusz Wróbel, [Wielki rejs „Daru Pomorza”](#)
- Janusz Wróbel, [Polska Marynarka Handlowa na wojennych szlakach \(1939-1945\)](#)